

RELATION AND INFLUENCING FACTORS BETWEEN THE SOLUTION-FOCUSED APPROACH LEVELS OF A GROUP OF ENVIRONMENTAL HEALTH STUDENTS AND THEIR BEHAVIORS TOWARDS ENVIRONMENTAL PROBLEMS

Sevil ÖZCAN* - İnci GÜNDOĞDU

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the factors affecting the behavior of students studying at different levels in the field of environmental health towards environmental problems and their problem-solving approaches. The study was designed as an analytical/cross-sectional study and the study population consisted of 619 students enrolled in associate, master and doctoral programs in the Department of Environmental Health in Turkey in the 2020-2021 academic year. The study was conducted with 144 students who volunteered to participate. Data were collected using the "Personal Information Form", "Environmental Problems Behavior Scale" and "Solution Focused Inventory". Statistical analyses and evaluations were carried out on the averages of these data. The results show that behaviors towards environmental problems and solution-focused approach differ statistically significantly depending on the variables of gender, age, marital status, mother being alive, being the first child of the family and being a member of an environmental organization. Additionally, these results showed that there was a positive correlation between their behavior towards environmental problems and their problem-solving approach levels ($p < 0.05$, $r = 0.39$). These findings can be interpreted that as students' problem solving skills improve, their attitudes towards environmental problems also improve.

Keywords: Environment, Behavior towards environmental problems, Solution-focused approach, Environmental health, Environmental education.

*Dr., Adnan Menderes Üniversitesi.

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6352-0255>

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1421-0423>

Makale Atıf Bilgisi:

ÖZCAN, S. - GÜNDOĞDU, İ. (2024). "Bir Grup Çevre Sağlığı Öğrencisinin Çözüm Odaklı Yaklaşım Düzeyleri ile Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışları Arasındaki İlişkili ve Etkileyen Faktörler". *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*. Yıl: 3. Sayı: 5. ss. (1-17)

Makale Türü: Araştırma
Geliş Tarihi: 26.03.2024
Kabul Tarihi: 14.04.2024
Yayın Tarihi: 31.07.2024
Yayın Sezonu: Temmuz 2024

BİR GRUP ÇEVRE SAĞLIĞI ÖĞRENCİSİNİN ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIM DÜZEYLERİ İLE ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Sevil ÖZCAN - İnci GÜNDOĞDU

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, çevre sağlığı alanında farklı seviyelerde eğitim alan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarını ve sorun çözme yaklaşımları ile ilişkili faktörleri belirlemektir. Çalışma analitik/kesitsel bir çalışma olarak tasarlanmış olup, çalışma evrenini 2020-2021 akademik yılında Türkiye genelinde Çevre Sağlığı Anabilim Dalında ön lisans, yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı 619 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma, katılmaya gönüllü olan 144 (3 katılımcı dâhil edilmemiştir) öğrenci ile yürütülmüştür. Veriler "Kişisel Bilgi Formu", "Çevre Sorunları Davranış Ölçeği" ve "Çözüm Odaklılık Envanteri" kullanılarak toplanmıştır. İstatistiksel analiz ve değerlendirmeler bu verilere ait ortalamalar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışları ve Çözüm Odaklı Yaklaşım durumlarının cinsiyet, yaş, medeni durum, annenin hayatta olması, ailenin ilk çocuğu olma ve çevresel bir örgüte üye olma değişkenlerine bağlı istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Ayrıca bu sonuçlar, çevresel sorunlara yönelik davranışları ile problem çözme yaklaşım düzeyleri arasında pozitif bir korelasyon olduğunu göstermiştir ($p < 0.05$, $r = 0.39$). Bu bulgular, öğrencilerin problem çözme becerileri geliştikçe, çevre sorunlarına yönelik tutumlarının da geliştiği şeklinde yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre sorunlarına yönelik davranış, Çözüm odaklı yaklaşım, Çevre sağlığı, Çevre eğitimi

Giriş

Çevre sorunları genel olarak hava, su, toprak, gürültü, flora ve fauna, radyoaktif kirlenme ve ışık kirliliği gibi çeşitli şekillerde kategorize edilerek ele alınmaktadır. Çevresel kaynakları zorlayan dünya nüfusundaki hızlı artış, bu nüfusun doğal kaynaklar ve ekolojik sistem üzerinde yarattığı baskı, buna paralel olarak şehir planlaması, beslenme şekilleri, eğitim eksiklikleri, nesli tükenmekte olan türler, artan kirlilik ve iklimdeki değişiklikler önemli çevre sorunlarına yol açmaktadır. Son yıllarda çevre sorunları, ülkelerin birlikte hareket etmesini gerektiren küresel bir sorun haline gelmiştir.

Çevreyi iyileştirmek için insan davranışlarında değişikliklere ve yeni bir çevre anlayışına ihtiyaç vardır (Öteleş & Demir, 2023). Çimen ve Yılmaz (2014) bireysel ve toplumsal değişimin sağlanabilmesi için toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Bireylerin tutumları, değerleri, bilgi düzeyleri ve inançları çevre üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Thomas, 2009). Etkili çevre eğitimi, insan davranışlarındaki değişiklikleri kolaylaştırabilir ve yeni bir çevre anlayışını teşvik edebilir. Çevre eğitimi tüm toplum için gerekli olmakla birlikte, çevre sorunlarından birinci derecede etkilenecek olan genç neslin eğitimi önceliklidir; özellikle üniversite öğrencilerinin bu eğitimi alması, gelecekteki yaşam tarzlarını ve mesleki kariyerlerini etkileyeceği için daha da önemlidir (Teksöz, Şahin & Ertepinar, 2010). Türkiye’de çevre eğitimine yönelik özel bir müfredat bulunmamakla birlikte, çevre konuları ilk ve ortaöğretim düzeyinde çeşitli dersler içerisinde ele alınmaktadır (Kazazoğlu, 2020).

Çözüm Odaklı Yaklaşım, Cepukiene ve Pakrosnis, (2011) tarafından savunulduğu gibi, evlilik sorunları, cinsel istismar, okul sorunları ve ruh sağlığı sorunları gibi çok farklı alanlarda uygulanmaktadır. Bu yaklaşım, sadece sorunları çözmeye odaklanmak yerine çözüm üretmeye odaklanması ve sorunlar üzerine tartışmaktan kaçınarak çözümleri tartışmayı hedeflemesi ile karakterize edilir. Bu yaklaşım kapsamında, çevre sorunları yeterince araştırılmamış ve incelenmemiş bir alan olarak kalmaktadır. Bireyler çevre sorunlarının ve iklim değişikliğinin farkında olsalar da harekete geçmekte zorlanabilmekte ve çözüm sürecinde umutsuz tavırlar sergileyebilmektedir. Bireysel ya da grup düzeyinde yürütülen çözüm odaklı yaklaşım çalışmalarının halk sağlığı perspektifinden birey, aile ve toplumların sağlıklı davranış örüntüsü kazanmasına katkı sağladığı ve davranış değişikliği sağlamak için sağlığın her alanına entegre edilebileceği bildirilmektedir (Wakefield, Loken & Hornik, 2010). Geleneksel yöntemler, yüzleştirme, yorumlama veya bireysel/hasta eğitimi gibi teknikler kullanarak sorunlarla ilgili duygulara, düşüncelere, davranışlara ve etkileşimlere odaklanır. Çözüm Odaklı Yaklaşım ise bireylerin kendileriyle ilgili istisnai durumları, güçlü yönleri ve mevcut kaynakları keşfetmelerine, sorunun çözülebileceğine dair bir vizyon geliştirmelerine ve bu vizyonu gerçekleştirmek için bir yol haritası belirlemelerine yardımcı olur (Mac Donald, 2007; Gingerich & Wabeke, 2001).

Çevre sağlığı alanındaki eğitim kurumlarından mezun olanlar Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde, belediyelerde, arıtma tesislerinde ve analiz laboratuvarlarında çalışmaktadır. Çevre sağlığı alanında uzmanlaşmış bireylerin gelişmiş problem çözme becerilerine sahip olması, karşılaşılan problemlerin çözüm aşamasını hızlandıracağı gibi olaylara ve sorunlara alternatif çözümler üretmede de önemli avantaj sağlayarak hem halk sağlığına hem de çevresel problemlerin çözümünde faydalı olacaktır. Ayrıca, gelecek nesillere sorun odaklı değil çözüm odaklı bir zihniyetin aşılması, mesleki kariyerlerinde sürdürülebilirlik için önemli bir faktördür.

Bu önermeden yola çıkılarak bu çalışma, Çevre Sağlığı öğrencilerinin üniversite yıllarında çözüm odaklı yaklaşımın olumlu atmosferinden etkilenecek sorunlara yönelik bakış açılarını ve çözümlerini farklı bir perspektifle ele almayı amaçlamaktadır. Bu çalışma ile Çevre Sağlığı Bölümü/Program öğrencilerinin Çözüm Odaklı Yaklaşım Düzeyleri ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışları üzerinde etkili veya ilişkili olan sosyo-demografik faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, elde edilen veriye dayalı, öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışları ile Çözüm Odaklı Yaklaşım düzeyleri arasında ilişki olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri:

H₁: Çevre Sağlığı öğrencilerinin, çevre sorunlarına yönelik davranışları ile çözüm odaklı yaklaşım düzeyleri arasında bir ilişki vardır.

H₂: Çevre Sağlığı öğrencilerinin, çevre sorunlarına yönelik davranışları ve çözüm odaklı yaklaşım düzeyleri sosyo-demografik özelliklerine bağlı farklılık göstermektedir.

Gereç ve Yöntem

Evren ve Örneklem:

2020-2021 akademik yılında Türkiye genelinde Çevre Sağlığı Bölüm/Programında Ön Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora programlarına kayıtlı 619 öğrenci, bu çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Pandemi nedeniyle çalışma için veri <https://forms.gle/UHNrd8kHpRsSMz8k6> adresinde yer alan çevrimiçi veri toplama formu kullanılarak elde edilmiştir. Bu kapsamda, çevrimiçi anketler iki aylık bir süre boyunca (Mayıs-Haziran 2021) bölüm başkanları/program koordinatörleri ve üniversitenin bilgi teknolojileri bölümleri aracılığıyla öğrencilerin erişimine açılmıştır. Bu süreçte iki haftada bir olmak üzere dört kez anket linki e-postalarına gönderilerek öğrenciler çalışmaya katılmaya davet edilmiştir. Sonuç olarak, 4 doktora öğrencisi, 17 yüksek lisans öğrencisi

ve 123 ön lisans öğrencisi olmak üzere toplam 147 öğrenci ankete katıldığını teyit etmiştir, ancak bunlardan üçü sorulara yanıt vermemiş, bir katılımcı ise tüm soruları yanıtlamadığı için çalışma dışı bırakılmıştır. Araştırma verisi 144 kişi üzerinden değerlendirilmiştir.

Değişkenler:

Cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, sınıf düzeyi, kayıtlı olduğu üniversite, algılanan gelir durumu, ebeveynlerin hayatta olup/olmaması, ebeveynlerin eğitim durumları, kardeş sayıları, kaçınıcı çocuk oldukları, herhangi bir çevre kuruluşuna üye olup /olmama durumu ve eğitim gördükleri bölümden memnun olup/olmadıkları araştırmanın bağımsız değişkenleridir.

Çevre sorunlarına yönelik davranış ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile Çözüm odaklı yaklaşım düzeylerine ilişkin puan ortalamaları araştırmanın bağımlı değişkenleridir.

İstatistiksel Analiz:

Veri SPSS 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veri üzerinde aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmış, istatistiksel değerlendirmeler bu veri ortalamaları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Anketlerden elde edilen verinin normal dağılım gösterip göstermediği Skewness-Kurtosis kullanılarak değerlendirilmiş ve verile -1,5 ile +1,5 aralığında olup normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Nicel verinin iki grup arasında karşılaştırılmasında normal dağılım gösteren parametreler için bağımsız örneklem t-testi, normal dağılım gösteren ikiden fazla grup olduğunda ise gruplar arası karşılaştırmalar için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon analizinden yararlanılmış ve sonuçlar %95 güven aralığında $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliğini değerlendirmek için Cronbach's Alpha değerleri hesaplanmıştır. Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği (ÇSDÖ) $\alpha = 0.92$, Çözüm Odaklı Yaklaşım Envanter (ÇOYE) $\alpha = 0.86$ olarak saptanmıştır, bu değerler çalışmamızda kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Veri Toplama Yöntemi ve Araçları:

Bu çalışma, nicel yöntemler kullanılarak yürütülen kesitsel bir çalışmadır. Bu amaçla üç bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. İlk bölümde öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik "Kişisel Bilgi Formu", ikinci bölümde, çevre sorunlarına yönelik davranış düzeylerini belirlemek amacıyla

Güven ve Aydoğdu (2012) tarafından geliştirilen "Çevre Sorunları Davranış Ölçeği" (ÇSDÖ) kullanılmıştır. Toplam 40 madde ve altı alt boyuttan oluşan ÇSDÖ, "1-Hiçbir Zaman - 5-Her Zaman" arasında değişen 5'li Likert ölçeği formatında uygulanmış ve istatistiksel analizler 3'lü derecelendirme ölçeğine dönüştürülerek gerçekleştirilmiştir. Buna göre 1-Hiçbir zaman/Nadiren, 2-Bazen, 3-Genellikle/Her zaman şeklinde derecelendirilmiştir. Katılımcılar bu ölçekten en düşük 40, en yüksek 120 puan alabilirler. Üçüncü bölümde ise çözüm odaklı davranış durumlarını belirlemek amacıyla Grant ve diğerleri (2012) tarafından hazırlanan ve Karahan ve Hamarta (2015) tarafından geçerlik çalışması yapılan "Çözüm Odaklı Yaklaşım Envanteri" (ÇOYE) kullanılmıştır. ÇOYE toplam 12 madde ve üç alt boyuttan oluşmakta ve "1. Kesinlikle katılmıyorum; 2. Katılmıyorum; 3. Biraz katılmıyorum; 4. Biraz katılıyorum; 5. Katılıyorum ve 6. Kesinlikle katılıyorum" şeklinde değişen 6'lı Likert ölçeği formatında uygulanmıştır. İstatistiksel analizler, ölçek 3'lü derecelendirmeye dönüştürülerek gerçekleştirilmiştir. Buna göre 1-Katılmıyorum, 2-Kararsızım, 3-Katılıyorum şeklinde derecelendirilmiştir ve katılımcılar bu bölümden en düşük 12, en yüksek 36 puan alabilirler. Bu araçlar (ÇSDÖ ve ÇOYE) ve alt boyutlarına ilişkin daha ayrıntılı bilgi Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Veri toplama araçlarının alt boyutları ve açıklamaları.

	Alt Boyutlar	Faktörlere ilişkin açıklamalar (madde sayıları)
ÇSDÖ	Algılama	Kişilerin eğitim ve bilgi kaynaklarına açıklık ve isteklerinin yanı sıra çevre sorunlarını algılamaları ve duruma göre çevresel davranışlarını belirlemelerine ilişkin ifadelerden oluşan maddelerdir. (6, 15, 18 ve 34)
	Kurulma	Bilgi kaynaklarına açıklıkları, çevreye zarar veren ürünlerden uzak durma becerileri ve çevre sorunlarına tepkileri ile ilgili ifadeler içeren maddeler yer almaktadır. (1, 11, 17, 26, 30, 33, 35 ve 39)
	Kılavuzlama	Çevre sorunlarını kategorize etme ve duruma göre hareket etme ile ilgili ifadeler içeren maddelerdir. (3, 4, 13, 16, 21 ve 23)
	Beceriye Dönüştürme	Çevre sorunlarına ilişkin duyarlılık düzeyleri ve harekete geçme ivmelerine ilişkin ifadeler içeren maddelerdir. (5, 14, 20, 24, 31, 32, 36, 37, 38 ve 40)
	Duruma Uydurma	Çevre sorunlarına yaratıcı çözümler bulmaya yönelik ifadeler içeren maddelerdir. (7, 8, 27, 28 ve 29)
	Yaratma	Bu maddeler, çevre sorunlarına yönelik yaratıcı tutumlarını nasıl geliştirebileceklerine ilişkin ifadeler içermektedir. (2, 9, 10, 12, 19, 22 ve 25)
ÇOYE	Problemden Ayırma (PA)	Bu maddeler, bireylerin hedefe ulaşmasını engelleyen, probleme doymuş düşüncelerinin temel özelliklerini belirlemeye yönelik ifadeler içermektedir. (1, 2, 4 ve 5)
	Kaynakları Harekete Geçirme (KHG)	Çözüm odaklı literatürde yaygın olarak bildirilen kaynak aktivasyonunun temel yönlerini yansıtan ifadeler içeren maddelerdir. (3, 6, 7 ve 8)
	Hedefe Yönelim (HY)	Çözüm geliştirmeye yönelik bir yönelimin temelini oluşturan hedef odaklı öz düzenlemenin temel özelliklerini özetleyen ifadeler içeren maddelerdir. (9, 10, 11 ve 12)

Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamına alınan öğrencilerin demografik özelliklerinin yanı sıra çevre konusundaki bilgileri, çevre sorunlarına yönelik davranışları ve çözüm odaklı düşünceye sahip olup olmadıklarına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular:

Katılımcıların %60,1'i (n=86) kadın, %39,9'u (n=58) erkektir. Yaş dağılımına bakıldığında %70,6'sının (n=101) 18-25 yaş, %18,2'sinin (n=26) 26-35 yaş ve %11,2'sinin (n=16) 36 yaş ve üstü olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %88,8'i (n=127) bekâr, %11,2'si (n=16) ise evlidir. Kardeş sayısı ile ilgili soruyu %63,6'sı (n=91) üç veya daha fazla kardeşe, %18,2'si (n=26) iki, %15,4'ü (n=22) bir kardeşe sahip olduğu şeklinde cevaplarırken %2,8'i (n=4) hiç kardeşi olmadığını belirtmiştir. Ankete katılan çevre sağlığı öğrencilerinin %85,3'ü (n=122) lisans, %11,9'u (n=17) yüksek lisans ve %2,8'i (n=4) doktora öğrencisidir. Lisans öğrencilerinin %28,7'si (n=41) birinci sınıfta, %57,3'ü (n=82) ikinci sınıfta öğrenim görmektedir. Lisansüstü öğrencilerin %9,8'i (n=14) ders aşamasında, %4,2'si (n=6) tez aşamasında olduklarını belirtmiştir.

Katılımcıların %83,9'u (n=120) bölümlerinden memnun olduklarını belirtirken, %14'ü (n=20) kısmen memnun olduklarını, %2,1'i (n=3) ise memnun olmadığını ifade etmiştir. Algılanan gelir düzeyine ilişkin soruya verilen cevaplara göre katılımcıların %46,2 (n=66) yaklaşık yarısı gelirlerinin giderlerinden az olduğunu, %33,6'sı (n=48) gelirlerinin giderlerine eşit olduğunu ve %20,3'ü (n=29) gelirlerinin giderlerinden fazla olduğunu belirtmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin ÇSDÖ'ne İlişkin Bulgular:

Araştırmada öğrencilerin ÇSDÖ'ne verdikleri yanıtların puan ortalaması ($\bar{X}=88,41 \pm 16,56$) olarak bulunmuş olup, öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik istedik davranışlarının orta düzeyin biraz üzerinde olduğunu göstermektedir. ÇSDÖ'nin alt boyut ortalamalarına göre en yüksek Beceriye Dönüştürme ($\bar{X}=23,67 \pm 4,68$), en düşük ise Algılama ($\bar{X}=9,90 \pm 2,33$) alt boyutu olmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. ÇSDÖ ve alt boyutlarından katılımcıların elde ettiği toplam puanlara ilişkin betimsel veriler.

	N	Ortalama	Ortanca	Tepedeğer	sd
ÇSDÖ Toplam	143	88,41	92	95	16,56
Algılama	143	9,90	11	12	2,33
Kurulma	143	16,97	17	18	3,42
Kılavuzlama	143	11,82	12	12	2,79
Beceriye Dönüştürme	143	23,67	25	26	4,68
Duruma uydurma	143	11,56	12	13	2,45
Yaratma	143	14,46	15	14	3,02

Bireylerin eğitim ve bilgi kaynaklarına açıklığının yanı sıra çevre sorunlarını algılama ve duruma göre çevresel davranışlarını belirleme becerilerine ilişkin ifadelerin yer aldığı Algılama alt boyutu en yüksek puan ortalamasına sahiptir. Öte yandan, çevre sorunlarını kategorize etme ve duruma göre hareket etme ile ilgili ifadelerden oluşan Kılavuzlama alt boyutunun en düşük puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir.

En yüksek ortalamaya sahip madde "25. Gelecekte bir fabrika kuracak olsam mutlaka çevresel etki değerlendirme raporu hazırlatırdım." ifadesidir ($\bar{X}=2,71 \pm 0,60$). En düşük ortalamaya sahip madde "33. Çevreye zarar verse bile kullandığım ürünleri değiştirmem ve satın almaya devam ederim." ($\bar{X}=1,39 \pm 0,71$) ile Kurulma alt boyutunda yer almaktadır.

Üniversite Öğrencilerinin ÇOYE'ne İlişkin Bulgular:

Öğrencilerin ÇOYE'ne verdikleri yanıtlara ait puan ortalaması ($\bar{X}=27,41 \pm 5,23$) olup, çözüm odaklı yaklaşım düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir. Alt boyutlara ait ortalamalar incelendiğinde, en yüksek ortalama Kaynakları harekete geçirme ($\bar{X}=10,27 \pm 2,21$) alt boyutu ortalamasıdır, Problemden ayırma alt boyutu ise en düşük ortalamaya ($\bar{X}=7,37 \pm 2,16$) sahiptir (Tablo 3). En yüksek ortalamaya sahip ifade Kaynakları harekete geçirme alt boyutunun 6. maddesi "Nereye bakacağınızı bilerseniz, bir sorunu çözmek için her zaman yeterli kaynak vardır" ($\bar{X}=2,64 \pm 0,58$) şeklindedir. En düşük ortalamaya sahip ifade Problemden ayırma alt boyutunun 5. maddesi "İşler iyi gittiğinde bunu fark etmekte çok iyi değilim" ($\bar{X}=1,63 \pm 0,73$) ifadesidir.

Tablo 3. ÇOYE ve alt boyutlarından katılımcıların elde ettiği toplam puanlara ilişkin betimsel veriler.

	N	Ortalama	Ortanca	Tepedeğer	sd
ÇOYE Toplam	143	27,41	29	29	5,23
Problemden ayırma	143	7,37	7	6	2,16
Kaynakları harekete geçirme	143	10,27	11	12	2,21
Hedefe yönelim	143	9,76	11	12	2,38

Katılımcıların ÇSDÖ ve ÇOYE ölçeklerinden aldıkları puanlar ile sosyo-demografik özellikleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için iki grupta değişkenler için t-testi, ikiden fazla grupta değişkenler için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA yapılmadan önce grupların homojenliği kontrol edilmiş ve homojenliğin gözlemlendiği durumlarda ($p>,05$) gruplar arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için LSD ve Tukey post-hoc testleri kullanılmıştır. Homojenliğin gözlenmediği durumlarda ise Tamhane's T2 post-hoc testinden yararlanılmıştır.

Kardeş sayısı, babanın hayatta olma durumu, ebeveynlerin eğitim düzeyi, doğum yeri, en uzun ikamet edilen yer, algılanan gelir düzeyi, eğitim seviyesi, sınıf seviyesi, kayıtlı olunan üniversite, öğrenim görülen bölümden memnuniyet durumu ve çevreyle ilgili seminerlere/etkinliklere katılım durumu değişkenlerine ilişkin gerçekleştirilen t-testi ve ANOVA analizleri sonucu ÇSDÖ ve ÇOYE ortalamaları ve bunların alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Kız ve erkek öğrenciler arasında ÇSDÖ ve ÇOYE puanlarının karşılaştırıldığı t-testi sonucunda Beceriye Dönüştürme alt boyutunda kız ve erkek öğrenciler arasında fark olduğu tespit edilmiştir ($t_{0,05}; 141 = 2,42$). Buna göre, kız öğrencilerin Beceriye Dönüştürme alt boyutu düzeyleri ($X=24,43$) erkek öğrencilerden ($X=22,52$) daha yüksektir (Tablo 4). Benzer şekilde, algılama alt boyutuna ilişkin ortalama puanlar evli ve bekâr öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{0,05}; 141 = 2,24$). Evli öğrencilerin algılama alt boyutu düzeyleri ($X=11,25$) bekâr öğrencilerden ($X=9,75$) daha yüksektir (Tablo 4).

Tablo 4. ÇSDÖ ve ÇOYE ortalama puanlarının, t-testi sonucu anlamlı farklılık saptanan demografik değişkenlere ilişkin veriler.

Alt Boyut	Değişken	Grup	N	Ortalama	Sd	t	df	p
Beceriye Dönüştürme	Cinsiyet	Kadın	86	24,43	4,03	2,42	141	,01
		Erkek	57	22,52	5,36			
Algılama	Medeni hal	Evli	16	11,25	1,31	2,24	141	,02
		Bekâr	127	9,75	2,39			
Problemden Ayırma	Anne yaşıyor mu?	Evet	139	7,31	2,13	-2,00	141	,04
		Hayır	4	9,50	2,51			

T-testi ile anlamlı farklılık bulunan bir diğer değişken de, öğrencilerin annelerinin hayatta olup olmama durumudur. Buna göre annesi hayatta olmayan öğrencilerin ÇOYE'nin, Problemden Ayırma alt boyutu puan ortalamaları ($X=9,50$) annesi hayatta olanlara ($X=7,31$) göre anlamlı düzeyde daha yüksektir ($t_{0,05}; 141 = -2,00$) (tablo 4).

Yaş değişkeni ikiden fazla alternatife sahip olduğu için tek yönlü varyans analizi ANOVA kullanılmıştır, sonuç olarak algılama alt boyutunda gruplar arasında fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5). Tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde, çocukların sırasına göre ÇSDÖ'nin Kurulma alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($F_{5,137} = 2,60; p < ,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla Tamhane testi kullanılarak yapılan post-hoc testleri, dördüncü çocuk olan öğrencilerin ÇSDÖ Kurulma alt boyutu puan ortalamalarının birinci çocuk olan öğrencilerden daha düşük olduğunu ortaya koymuştur (Tablo 5).

Tablo 5. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, demografik özelliklere bağlı olarak istatistiksel olarak farklılık gösteren ÇSDÖ ve ÇOYE ortalamaları.

Alt Boyu	Gruplar	N	Kareler toplamı	sd	Kareler X	f	p	Farklılaşan gruplar (Tamhane)
Kurulma	Gruplar arası	35	144,11	5	28,82	2,60	,03	İlk çocuk > Dördüncü çocuk
	Grup içi	17	1518,82	137	11,08			
	Toplam		1662,93	142				
Problemden Ayırma	Gruplar arası	97	42,25	3	14,08	3,13	,03	Hayır < Hayır, ama istiyorum
	Grup içi	21	625,35	139	4,49			
	Toplam		667,60	142				
Kurulma	Gruplar arası	16	77,13	2	38,56	3,40	,03	36 ve üstü > 18-25 ve 26-35 yaş gruplarından
	Grup içi	101	1585,80	140	11,32			
	Toplam	26	1662,93	142				

Çevre sağlığı öğrencilerinin herhangi bir çevre örgütüne üyeliklerine ilişkin verdikleri yanıtlara dayanarak ÇSDÖ ve ÇOYE puan ortalamaları arasında bir korelasyon olup olmadığı araştırılmıştır. Herhangi bir örgüte üye olmayan bireyler ile üye olmayıp üye olma isteğini ifade eden bireyler arasında ÇOYE'nin, Problemden Ayırma alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır (F 3,139=3,13; p<.05) (Tablo 5). Yapılan ANOVA testi sonucu sosyo-demografik özelliklere bağlı anlamlı şekilde farklılaşan bir diğer faktör de ÇSDÖ'nin Kurulma alt boyutudur, 36 ve üstü yaş grubu katılımcıların diğer yaş gruplarına göre istatistiksel olarak farklılaştığı belirlenmiştir (F 2,140=3,40; p<.05) (Tablo5).

Tablo 6. ÇSDÖ ve alt boyutları ile ÇOYE ortalamaları arasındaki ilişkiler (Pearson Korelasyon Analizi).

	1	2	3	4	5	6	7	ÇOYE	PA	KHG
ÇSDÖ1	r 1									
Algılama²	r ,87**	1								
Kurulma³	r ,92**	,76**	1							
Kılavuzlama⁴	r ,81**	,64**	,72**	1						
Beceriye Dönüş-türme⁵	r ,93**	,82**	,81**	,66**	1					
Duruma Uydurma⁶	r ,87**	,74**	,77**	,61**	,80**	1				
Yaratma⁷	r ,87**	,69**	,76**	,70**	,74**	,69**	1			
ÇOYE	r ,39**	,37**	,31**	,20*	,42**	,38**	,37**	1		
PA	r ,15	,11	,16	,02	,15	,06	,23*	,59**	1	
KHG	r ,36**	,37**	,25**	,19*	,41**	,39**	,30**	,89**	,27**	1
HY	r ,39**	,36**	,30**	,25**	,40**	,43**	,34**	,84**	,13	,77**

** Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır. * Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışları ile çözüm odaklı yaklaşım düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde, ÇSDÖ puanları ile ÇOYE puanları arasında pozitif korelasyon mevcuttur ($p < 0,05$, $r = 0,39$). Katılımcıların ÇOYE düzeyleri ile ÇSDÖ düzeyleri arasında Kılavuzlama alt boyutunda pozitif yönde zayıf düzeyde ($r(143) = ,20$; $p < ,05$), diğerlerinde ise pozitif yönde orta düzeyde ($r(143) = ,31$ -, 42 ; $p < ,01$) korelasyon bulunmuştur (Tablo 6). Buna göre çözüm odaklı yaklaşım düzeyi arttıkça çevre sorunlarına yönelik davranış puanları artacaktır.

Tartışma

Bireyler dünya üzerindeki varlıklarını sürdürebilmek için çevreye ve çevresel kaynaklara bağımlıdır. Bireysel ve çevresel değerler, bireylerin çevresel davranışlarını etkiler. Çözüm Odaklı Yaklaşım kapsamında bireylerin kendileri ile ilgili istisnai durumları, güçlü yönleri ve mevcut kaynakları keşfetmelerine, sorun çözme vizyonu geliştirmelerine ve bu vizyonu gerçekleştirmek için bir yol haritası çizmelerine yardımcı olunur (Macdonald, 2011; Gingerich ve Wabeke, 2001). Bu konuda hem yurt içinde hem de yurt dışında karşılaştırmalı çalışmalar, vaka çalışmaları, deneysel/yarı deneysel çalışmalar, betimsel çalışmalar ve

meta-analiz çalışmaları yapılmıştır (Bingham ve Oğuzkan 1971; Bergvd, 2004; Thomas, 2009; Baltacı & Hamarta 2013; Kaya, Bozaslan, & Genç, 2012; Evans & Evans, 2013; Iveson, George & Ratner, 2012; Jackson & McKergow, 2007; Kim & Franklin, 2009; Laaksonen vd., 2013; McAllister & Zimmer-Macdonald, 2014; McKergow & Jackson, 2005; Karahan, Bakalım & Yoleri, 2017). Bu çalışmada özellikle çevre sağlığı eğitimi alan bireylerin çevreye yönelik davranışlarının belirlenmesi, bu davranışları etkileyen faktörlerin tespit edilmesi ve bu bireylerin çözüm odaklı yaklaşım düzeyleri ile sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda çevre sağlığı eğitimi alan öğrencilerin çözüm odaklı yaklaşım düzeyleri ortalamasının üzerinde bulunmuştur. Bunun yanı sıra çevre sorunlarına yönelik davranışlarının kendi konforlarını ilgilendiren konularda ortalamasının altında kaldığı ve çevre dostu davranışlar sergileyemedikleri şeklinde değerlendirilebilir. Öğrencilerin çevreye yönelik davranışları ile sosyo-demografik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde, bazı faktörlere bağlı olarak puan ortalamalarının anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, ÇSDÖ'nin bireylerin çevre sorunlarına duyarlılık düzeyleri ve eyleme geçme ivmelerine ilişkin ifadeler içeren beceriye dönüştürme alt boyutu cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte ve kadınların erkeklerden daha yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir. Benzer ölçek ve anketler kullanılarak yurt içinde ve yurt dışında farklı alanlardan üniversite öğrencileriyle yapılan pek çok çalışmada da sonuçlar bizim sonuçlarımıza paralel kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevreye daha duyarlı olduğu rapor edilmiştir (Macaskill, Maltby & Day, 2002; Çabuk & Karacaolu, 2003; Toussaint & Webb, 2005; Erol & Gezer, 2006; Deniz & Genç, 2013; Topçu, Baker & Çapa-Aydın, 2010; Demir, Atlı & Kıs, 2016).

ÇSDÖ'nin algılama alt boyutuna ait puan ortalamalarının, katılımcıların evli olup olmamasına bağlı olarak anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Bu alt boyut bireylerin eğitim kaynaklarına açıklığı ve isteğinin yanı sıra çevre sorunlarını algılayabilme ve duruma göre çevresel davranışlarını belirleyebilme becerilerine ilişkin ifadelerden oluşmaktadır. Witek ve Kuźniar, (2020) medeni durumun yeşil ürün satın alma davranışlarını etkilediğini ve bulgularımızla uyumlu olarak evli bireylerin bekâr bireylere göre çevreye daha duyarlı bir yaklaşım sergilediklerini açıklamış, bunu evli bireylerin kendileri ve eşleri için gelecek kaygıları nedeniyle temiz bir çevrede yaşamlarını sürdürme isteklerine bağlamıştır. Öte yandan Pekerşen ve Canöz, (2022) turistlerin çevre dostu/yeşil ürün satın alma davranışlarını/tercihlerini çeşitli demografik özellikler açısından inceledikleri çalışmalarında, bulgularımızın aksine medeni durum ve ekonomik durumun etkili faktörler olduğunu, bekâr turistlerin ürün satın alırken çevreye daha duyarlı davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde, yaş grupları arasında çevre dostu/yeşil ürün satın alma davranışlarında da anlamlı

bir farklılık olduğu ve genç bireylerin yeni fikirlere açık olmaları nedeniyle yeni ürün satın alırken daha çevre dostu davranışlar gösterme eğiliminde oldukları bildirilmiştir (Cheung & To, 2019).

Bilgi kaynaklarına açıklıklarını, çevreye zararlı ürünlerden kaçınmalarını ve çevre sorunlarına karşı tepkilerini içeren beceriye dönüştürme alt boyutuna ait ifadelerin puan ortalamaları, katılımcıların doğum sırası ve yaşlarına bağlı olarak istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Çabuk ve Karacaolu (2003) öğrencilerin çevresel duyarlılıkları ile cinsiyet, yaş ve devam ettikleri program/sınıf gibi sosyo-demografik faktörler arasında ilişki olduğunu bildirmiştir. Erol ve Gezer (2006), üniversite öğrencilerinin çevresel tutum puanlarını çeşitli faktörlere göre değerlendirdiklerinde, kardeşi olmayanların kardeşi olanlara göre, yaşça büyük olanların da küçük olanlara göre daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde yaş arttıkça bireylerin çevreyi koruma konusunda daha sorumlu hale geldikleri ve daha bilinçli davrandıkları, dolayısıyla çevre dostu davranışların yaşla birlikte önemli ölçüde değiştiği bildirilmiştir (Han, Hsu & Lee, 2009; Cheung & To, 2019; Wang, Wong & Narayanan, 2020).

Çözüm Odaklı Yaklaşım Envanteri'nde yer alan, amaca ulaşmayı engelleyen problem odaklı düşünmenin temel özelliklerini belirlemek üzere hazırlanan Problemden ayırma alt boyutu da çevre sağlığı öğrencilerinin annelerinin hayatta olup olmaması ve çevre örgütlerine üye olup olmama değişkenlerine bağlı gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Tıp fakültesi öğrencilerinin çevresel konulara yönelik farkındalık ve tutumlarının incelendiği bir çalışmada, öğrencilerin çevreci örgüt faaliyetlerine katılmalarının çevresel tutumları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu bildirilmiştir (Tamam, vd., 2017). Bir başka çalışmada ise annesi çalışan öğrencilerin çevresel tutum puanlarının annesi ev hanımı olanlara göre daha yüksek olduğu rapor edilmiştir (Erol & Gezer, 2006). Kaya, Bozaslan ve Genç, (2012) anne-baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin akademik başarıları, problem çözme becerileri ve sosyal kaygıları üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmalarında, demokratik tutum sergileyen ebeveynlere sahip gençlerin bu özelliklerde diğer öğrencilerden olumlu yönde anlamlı bir şekilde farklılaştıklarını rapor etmişlerdir. Diğer bazı çalışmalarda da ebeveyn tutumları ile çocukların ruh sağlığı arasında bir ilişki olduğu bildirilmiştir (Flett & Hewitt, 2002; Meadows, Brown & Elder, 2006). Bu sonuçlar, ebeveynlerin çocukların tutum ve davranışları üzerindeki etkisinin önemine işaret etmektedir. Bulgularımızda, annesi vefat etmiş öğrencilerin problem çözme becerilerinin daha yüksek olması, annelerini erken yaşta kaybeden çocukların problemleri kendi başlarına çözmek zorunda kaldıkları için problemleri daha iyi algılama ve çözme becerileri geliştirmiş olabileceklerini düşündürmektedir.

Çevre sağlığı eğitimi alan öğrencilerin çevresel davranışları ile çözüm odaklı yaklaşım düzeyleri arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile analiz edildiğinde orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç öğrencilerin çözüm odaklı yaklaşım perspektiflerindeki olumlu yönelimin, çevresel davranışlarında da olumlu bir artış sağlayacağı anlamına gelmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, çevre bilinci her geçen gün daha da önem kazanmakta, doğanın korunması ve sürdürülebilirliği için bireylere, kurumlara ve hatta ülkelere önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle, çevre ve çevre sağlığı konularında farkındalığı arttırmak için bu konuların eğitim sistemlerine dâhil edilmesinin önemi yadsınamaz. Ayrıca, ders müfredatlarının çözüm odaklı bir yaklaşımla, sorun çözüme becerilerini geliştirecek şekilde düzenlenmesi, gelecek nesillerin genel sorun çözüme becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Çevresel davranışların çözüm odaklı bir yaklaşımla nasıl geliştirilebileceği konusunda farklı ölçekler ve anketler kullanılarak farklı bölümlerden öğrenciler ya da meslek gruplarından daha büyük örneklem grupları ile detaylı deneysel ve/veya nitel çalışmalar yapılması bu konuda daha fazla bilgi edinmemize yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- Baltacı, Ö., & Hamarta, E. (2013). Analyzing the relationship between social anxiety, social support and problem solving approach of university students. *Education and Science*, (38) 167, p. 226-240. <http://213.14.10.181/index.php/EB/article/view/1757>
- Berg, I. K., De Jong, P., Center, M., & Hepworth, R. (2004). Building solution-focused partnerships in children's protective and family services. *Protecting Children*, 19(2), 3-13.
- Bingham, A., & Oğuzkan, A. F. (1971). Çocuklarda problem çözüme yeteneklerinin geliştirilmesi. *Milli Eğitim Basımevi*.
- Cepukiene, V., & Pakrošnis, R. (2011). The outcome of Solution-Focused Brief Therapy among foster care adolescents: The changes of behavior and perceived somatic and cognitive difficulties. *Children and Youth Services Review*, 33(6), 791-797. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740910003853>
- Cheung, M. F. Y. & To, W. M. (2019). An extended model of value-attitude-behavior to explain Chinese consumers' green purchase behavior. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 50, 145-153. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2019.04.006>
- Çabuk, B., & Karacaolu Ö., C. (2003). Üniversiteli öğrencilerinin çevre duyarlıklarının incelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 36(1), 189-198. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000079

Çimen, O., & Yılmaz, M. (2014). The Influence of Transformative Learning Based Environmental Education on Preservice Biology Teachers' Perception of Environmental Problems. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 3(1), 339-359. <https://dergipark.org.tr/en/pub/buefad/issue/3814/51145>

Demir, Y., Atlı, A., & Kış, A. (2016). Empathy based on gender in dissertations submitted in Turkey: A meta-analysis study. *Eurasian Journal of Educational Research*, 16(64). <https://dergipark.org.tr/en/pub/ejer/issue/24398/258628>

Deniş, H., & Genç, H. (2013). The investigation of candidate teachers' attitudes towards environment. *Asian Journal of Instruction e-ISSN:2148-26591(1)*, 9-19. <https://www.proquest.com/openview/f699bfc518caf760c8e5c39f70cb1dd1/1?cbl=2045595&pq-origsite=gscholar&parentSessionId=RginQJOHUvKzRoVaMWZQain4P2goq4BCAidS5MwEiRw%3D>

Erol, G. H., & Gezer, K. (2006). Prospective of elementary school teachers' attitudes toward environment and environmental problems. *International Journal of Environmental and Science Education*. <http://www.ijese.net/makale/1261.html>

Evans, N., & Evans, A. M. (2013). Solution-focused approach therapy for mental health nursing students. *British Journal of Nursing*, 22(21), 1222-1226. <https://www.magonlinelibrary.com/doi/abs/10.12968/bjon.2013.22.21.1222>

Flett, G. L., & Hewitt, P. L. (2002). Perfectionism and maladjustment: An overview of theoretical, definitional, and treatment issues. https://psycnet.apa.org/record/2002-02485-001?trk=public_post_comment-text

Gingerich, W. J., & Wabeke, T. (2001). A solution-focused approach to mental health intervention in school setting. *Children & Schools*, 23(1), 33-47. <https://academic.oup.com/cs/article/23/1/33/343701>

Grant, A. M., Cavanagh, M. J., Kleitman, S., Spence, G., Lakota, M., & Yu, N. (2012). Development and validation of the solution-focused inventory. *The Journal of Positive Psychology*, 7(4), 334-348. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17439760.2012.697184>

Güven, E., & Aydoğdu, M. (2012). Development of Environmental Problems Behavior Scale and Determination of Teacher Candidates' Behavior Levels. *The Journal of Uludağ University Education Faculty*, 25(2), 573-590. <https://dergipark.org.tr/en/pub/uefad/issue/16696/173566>

Han, H., Hsu, L. T. J., & Lee, J. S. (2009). Empirical investigation of the roles of attitudes toward green behaviors, overall image, gender, and age in hotel customers' eco-friendly decision-making process. *International Journal of Hospitality Management*, 28(4), 519-528. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2009.02.004>

Iveson, C., George, E., Ratner, H. (2012). Brief coaching: A solution focused approach. New York, NY: Routledge Publishing. [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=R-DFBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT7&dq=Iveson,+C.,+George,+E.,+Ratner,+H.+\(2012\).+Brief+coaching:+A+solution+focused+approach.+New+York,+NY:+Routledge&ots=XlzVhSOrnQ&sig=8l82zi8qJZtjF5b9VKjiclxwbbc&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=R-DFBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT7&dq=Iveson,+C.,+George,+E.,+Ratner,+H.+(2012).+Brief+coaching:+A+solution+focused+approach.+New+York,+NY:+Routledge&ots=XlzVhSOrnQ&sig=8l82zi8qJZtjF5b9VKjiclxwbbc&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)

Jackson, P.Z., McKergow, M. (2007). Solutions focus: The SIMPLE way to positive change. London: Nicholas Brealey Publishing. <https://learningreflections.org/cgi-sys/suspendedpage.cgi>

Karahan F. Ş., Bakalım O. & Yoleri S. (2017). Solution focused thinking in education faculty students. *Journal of Human Sciences*, 14 (4), 4383-4392. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/5024>

Karahan, F. Ş., & Hamarta, E. (2015). The Solution Focused Inventory: Reliability and Validity Study. *Elementary Education Online*, 14(2), 757-769. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/91184>

Kaya, A., Bozaslan, H., & Genç, G. (2012). The Effect of the Parents' Attitudes on University Students' Problem-Solving Skills, Social Concerns and Academic Achievement. *The Journal of Dicle University Ziya Gökalp Education Faculty*, (18), 208-225. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/787018>

Kazazoğlu, S. (2020). Is printed-text the best choice? A mixed-method case study on reading comprehension. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 16(1), 458-473. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jlls/issue/53516/712879>

Kim, J. S., Franklin, C. (2009). Solution-focused brief therapy in schools: A review of the outcome literature. *Children and Youth Services Review* 31 (2009) 464–470. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740908002569>

Laaksonen, M. A., Knekt, P., Sares-Jaske, L., Lindfors, O. (2013). Original article: Psychological predictors on the outcome of short-term psychodynamic psychotherapy and solution-focused therapy in the treatment of mood and anxiety disorder. *European Psychiatry* 28(2), 117–124. <https://www.cambridge.org/core/journals/european-psychiatry/article/abs/psychological-predictors-on-the-outcome-of-shortt>

Macaskill, A., Maltby, J., & Day, L. (2002). Forgiveness of self and others and emotional empathy. *The Journal of social psychology*, 142(5), 663-665. doi: 10.1080/00224540209603925, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00224540209603925>

- Macdonald, A. (2011). *Solution-focused therapy: Theory, research & practice*.
- McAllister, M. & Zimmer-Macdonald, A. J. (2014). *Solution-focused therapy. The handbook of individual therapy*, 387-413. <https://www.torrossa.com/en/resources/an/5017644#page=410>
- McKergow, M. & Jackson, P.Z. (2005). *An introduction to solutions focused coaching, consulting and facilitation [Audiobook – CD]*. Cheltenham: Solutions Books.
- Meadows, S. O., Brown, J. S., & Elder, G. H. (2006). Depressive symptoms, stress, and support: Gendered trajectories from adolescence to young adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 89-99. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10964-005-9021-6>
- Pekerşen, Y., & Canöz, F. (2022). Tourists' attitudes toward green product buying behaviors: the role of demographic variables. *Tourism & Management Studies*, 18(4), 7-16 https://www.tmmstudies.net/index.php/ectms/article/view/1504/pdf_395
- Tamam, İ., Yürekli, M. V., Başaran, Ö., & Uskun, E. (2017). Awareness Towards Environmental Problems and Environmental Attitudes of Medical Students. https://www.smyrnatipdergisi.com/dosyalar_upload/belgeler/evre%20sorunlar%C4%B11505251046.pdf
- Teksöz, G., Şahin, E., & Ertepinar, H. (2010). Environmental literacy, pre-service teachers, and a sustainable future. *The Journal of Hacettepe University Education Faculty*, 39 (39), 307-320. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/87477>
- Thomas, I. (2009). Critical thinking, transformative learning, sustainable education, and problem-based learning in universities. *Journal of Transformative Education*, 7(3), 245-264. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1541344610385753>
- Topçu, Ç., Baker, Ö. E., & Çapa-Aydın, Y. (2010). Turkish adaptation of basic empathy scale: validity and reliability study. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(34), 174-180. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21454/229819>
- Toussaint, L., & Webb, J. R. (2005). Gender differences in the relationship between empathy and forgiveness. *The Journal of Social Psychology*, 145(6), 673-685. doi: 10.3200/SOCP.145.6.673-686. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3200/SOCP.145.6.673-686>
- Öteleş, Ü. U., & Demir, F. B. (2023). Improving environmental sensitivity through environmental education practices based on Project based teaching. *International Journal of Education, Technology and Science*, 3(3), 493-513. <https://globets.org/journal/index.php/IJETS/article/view/115>
- Wakefield, M. A., Loken, B., & Hornik, R. C. (2010). Use of mass media campaigns to change health behaviour. *The Lancet*, 376(9748), 1261-1271. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(10\)60809-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(10)60809-4)

Wang, L., Wong, P. P. & Narayanan, E. A. (2020). The demographic impact of consumer green purchase intention toward Green Hotel Selection in China. *Tourism and Hospitality Research*, 20(2), 210-222. <https://doi.org/10.1177%2F1467358419848129>

Witek, L., & Kuźniar, W. (2020). Green purchase behavior: The effectiveness of socio demographic variables for explaining green purchases in emerging market. *Sustainability*, 13(1), 209. <https://doi.org/10.3390/su13010209>

Teşekkür

Bu makale, İnci Gündoğdu'nun "Çevre Sağlığı Bölüm/Program Öğrencilerinin Çözüm Odaklı Yaklaşım Düzeyleri, Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışları ve İlişkili Faktörler" başlıklı Yüksek Lisans tezinden hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarların beyan edecekleri herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.